

ר' יהודה (בר' נתן) ריב"ן

ד'תת"ו (1046)

צרפת

■ מבעלי התוספות

מבעלי התוספות, מגדולי מפרשי התלמוד במאה התשיעית לאלף החמישי. אחד מתלמידי רש"י המובהקים ביותר וחתנו של רש"י, בעל בתו מרת מרים. הריב"ן כתב פירוש לרוב התלמוד, סידרו לפני רש"י, השתמש בו בפירושו של מורו, הרחיבו והוסיף עליו. שמו של הריב"ן מובא הרבה בתוספות ובספרי הפוסקים הראשונים, המביאים קטעים מפירושו של הריב"ן למסכתות שונות. ברש"י למסכת מכות (י"ט ע"ב), אנו קוראים: "רבנו (כלומר רש"י) גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה, לא פירש יותר. מכאן ואילך לשון תלמידו ר' יהודה בר' נתן".

כמו כן חיבר ריב"ן פירוש על התורה שנטה לפשוטו של המקרא יותר מפירוש רש"י.

ר' יוסף (בר' שמעון) קרא

ד'תת"כ (1060)

צרפת

מגדולי הפרשנים מבארי המקרא בצרפת במאה התשיעית לאלף החמישי. תלמידו של אחי אביו, ר' מנחם בר' חלבו. הוא היה אומר "כל ימי למדני ר' מנחם בר' חלבו אחי אבא".

כמוהו גם הוא מתואר בתואר "קרא", על שם התעסקותו במקרא ובפירושו. מקום מגוריו היה כנראה בטרובייש, עירו של רש"י.

כמה פעמים מביא רש"י בפירושו למקרא מה ששמע מפי ר' יוסף משמו של ר' מנחם בר' חלבו. ואף העיר פעם אחת כי פירוש ששמע מפי ר' יוסף גרם לו קורת רוח. בעמדו לפני רש"י היה עדיין צעיר לימים, כי הרי הרשב"ם נכדו של רש"י קורא לר' יוסף "חברנו".

יוסף קרא כתב פירוש כמעט לכל ספרי המקרא. אולם בעוד שבפירושו לתורה נסמך על פירושו של רש"י ומוסיף על דבריו, הרי בפירושו לנביאים וכתובים היה עצמאי לגמרי. בכתבי יד של רש"י על התורה מצינו הרבה פעמים הערות "ואני יוסף בר' שמעון אומר" או "כך פירשתי אני המעתיק יוסף בר' שמעון והודה רבנו שלמה (רש"י) לדברי".

מכאן שפירושיו והערותיו של ר' יוסף על פירוש רש"י לתורה הובאו על ידו לפני רש"י בעודו בחיים, ורש"י הסכים לו.

בפירושיו הוא מבליט בדברים נמרצים את הניגוד בין הפשט לדרש. הפשט הוא עיקר ואילו הדרש אינו אלא ציצין ופרחים לנוי בלבד, משום יגדיל תורה ויאדיר "אבל כל מי שאינו יודע פשוטו של מקרא ונוטה לו אחר מדרשו, דומה לזה ששטפתהו שבלת הנהר ומעמקי מים מציפין אותו ואוחז בכל אשר יעלה בידו להנצל."

54

ר' מאיר בר' שמואל

ד'תת"כ (1060)

רומרוג

■ מבעלי התוספות

חתן רש"י. מגדולי חכמי התורה בצרפת במאה התשיעית לאלף החמישי. נולד בערך בשנת ד'תת"כ (1060) וקיבל תורה מפי "גאוני לותיר" ומפי ר' יצחק בר' אשר הלוי, וכן קיבל תורה מפי רש"י, שנתן לו את בתו השנייה יוכבד לאישה, ונולדו לו שלושה בנים שהאירו לישראל בתורתם ובחכמתם, והם ר' שמואל (רשב"ם), ר' יעקב (רבנו תם) ור' יצחק.

ר' מאיר כתב פירושים לתלמוד, מעין פירושי רש"י חותנו ורשב"ם בנו הבכור. קטע מפירושו למנחות, שנכתב על ידו ועל ידי בנו הרשב"ם, נדפס במסכת מנחות (י"ג ע"א).

היה מראשוני בעלי התוספות, ובניו ותלמידיו - רשב"ם ורבנו תם מזכירים אותו כמה פעמים, וכן הובא שמו בתוספות שלפנינו. הוא אף תיקן את נוסח "כל נדרי" כדי להתאימו להלכה.

55

ר' אליקים בר' יוסף

ד'תת"ל (1070)

מגנצא

מגדולי החכמים במאה התשיעית ובתחילת המאה העשירית לאלף החמישי. נולד סמוך לשנת תת"ל. היה רבו וחותנו של ר' אליעזר בר' נתן (הראב"ן), המזכירו כמה פעמים בספרו. עמד במשא ומתן של הלכה עם ר' שמואל,